

<https://doi.org/10.31891/PT-2025-1-12>

УДК 340.12 (477)

Світлана ПЕТРЕЧЕНКО

кандидат юридичних наук, доцент,

Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна»

<https://orcid.org/0000-0002-7329-0219>

e-mail: svet-petre@meta.ua

ПРОБЛЕМИ РИНКУ ПРАЦІ ТА МОЖЛИВОСТІ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВАЖКОПОРАНЕНИХ КОМБАТАНТІВ

У статті розглянуто сучасні проблеми ринку праці, з якими стикаються важкопоранені комбатанти, а також можливості їхнього працевлаштування в умовах сучасної України. Основна увага приділяється питанням реінтеграції ветеранів до суспільного життя та ринку праці, а також важливості міжсекторальної співпраці для забезпечення ефективної підтримки цієї соціальної групи.

У роботі визначено виклики, з якими стикаються ветерани, окреслюючи фізичні, психологічні та соціальні бар'єри, які ускладнюють їхню адаптацію. Результати дослідження підкреслюють необхідність розробки ефективних механізмів адаптації, перекваліфікації та соціальної підтримки, спрямованих на реінтеграцію важкопоранених комбатантів до ринку праці.

Ключові слова: реінтеграція, працевлаштування, ветерани, комбатанти, адаптація, підтримка.

Svitlana PETRECHENKO

Khmelnytsky Institute of Social Technologies of the University of Ukraine

LABOR MARKET PROBLEMS AND EMPLOYMENT OPPORTUNITIES FOR SEVERELY WOUNDED COMBATANTS

The article examines the current labor market problems faced by severely wounded combatants, as well as the possibilities of their employment in the context of modern Ukraine. The main focus is on the issues of reintegration of veterans into social life and the labor market, as well as the importance of intersectoral cooperation to ensure effective support for this social group.

The analysis of statistical data, in particular from the Ministry of Veterans Affairs of Ukraine and the State Employment Center, shows an increase in the number of unemployed combat veterans. The study emphasizes that underestimating the depth of reintegration problems, especially for severely wounded combatants, can lead to negative social and economic consequences.

The paper identifies the challenges faced by veterans, outlining the physical, psychological, and social barriers that complicate their adaptation. The role of government programs, NGOs, and social entrepreneurship in providing opportunities for retraining, psychological rehabilitation, and employment for veterans is considered.

Particular attention is paid to the prospects of remote work and mastering digital professions, which are becoming an important area of support for people with disabilities. The article outlines the main areas and opportunities for employment of severely wounded combatants, emphasizing the importance of a comprehensive approach to solving these problems.

The results of the study emphasize the need to develop effective mechanisms for adaptation, retraining and social support aimed at reintegrating severely wounded combatants into the labor market. The author emphasizes that only close cooperation between state institutions, employers and public organizations will be able to provide decent conditions for veterans, contributing to their well-being and strengthening the country's socio-economic stability.

Key words: reintegration, employment, veterans, combatants, adaptation, support.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Нині ринок праці в Україні перебуває у складному стані через низку економічних викликів, таких як сповільнення темпів економічного зростання, високий рівень інфляції, зниження інвестиційної активності, а також соціальні наслідки, спричинені війною, які суттєво впливають на здатність економіки забезпечувати громадян робочими місцями та створюють додаткові перешкоди для працевлаштування соціально вразливих категорій населення. Особливу групу серед таких категорій складають важкопоранені комбатанти, які після завершення служби та повернення до мирного життя стикаються із серйозними труднощами при входженні на ринок праці.

Проблема має подвійний характер – соціальний та економічний. З одного боку, відсутність ефективних механізмів інтеграції важкопоранених комбатантів у ринок праці збільшує соціальне напруження, спричиняє маргіналізацію цих людей, поглиблює проблему соціальної нерівності та може сприяти зростанню соціальних ризиків, таких як безробіття, бідність і соціальна ізоляція. З іншого боку, це створює додаткове навантаження на державний бюджет у вигляді збільшення витрат на соціальну підтримку, медичне обслуговування та інші форми допомоги. Водночас втрачається економічний потенціал цих людей, які, за належної підтримки, могли б зробити свій внесок у розвиток економіки.

Ринок праці є важливою складовою економіки, яка визначає рівень соціальної стабільності, добробуту населення та можливості для індивідуального розвитку кожного громадянина. В умовах, що склалися, проблема працевлаштування важкопоранених комбатантів набуває особливої актуальності. Адже, багато з них повертаються з війни із фізичними травмами, які суттєво обмежують їхню працездатність та психологічними травмами, такими як посттравматичний стресовий розлад, що потребує тривалої реабілітації та адаптації до цивільного життя. Водночас для значної частини комбатантів актуальними є питання перекваліфікації та здобуття нових професійних навичок, адже їхній військовий досвід не завжди затребуваний у мирному житті.

Все це ускладнює процес працевлаштування важкопоранених комбатантів, посилюючи їхню соціальну ізоляцію та створюючи значні бар'єри для інтеграції у суспільство. Вирішення цієї проблеми вимагає комплексного підходу, який поєднує медичну, психологічну, соціальну та економічну підтримку. Зокрема, важливим є розроблення ефективних програм професійної реабілітації та перекваліфікації, адаптація робочих місць, створення платформ для пошуку роботи, підтримка з боку роботодавців та громадських організацій, а також формування позитивного ставлення суспільства до цієї категорії.

Описана проблема має важливе значення як у теоретичному, так і практичному аспектах. Наукові завдання полягають у розробці ефективних моделей інтеграції комбатантів у ринок праці, адаптації методик професійної підготовки до їхніх потреб, вивченні найкращих міжнародних практик та їхньої адаптації до українських реалій. Практичні завдання окреслюють розробку програм реабілітації та перекваліфікації, створення платформ для пошуку роботи, формування мережі підтримки та підвищення суспільної обізнаності щодо працевлаштування важкопоранених комбатантів. Розв'язання проблеми працевлаштування важкопоранених комбатантів є моральним обов'язком суспільства та важливою умовою для стабільного розвитку країни, підвищення її соціально-економічного потенціалу.

Аналіз досліджень та публікацій

У статті Н. Литвин та А. Валуєва «Аналіз сучасного стану реалізації державної політики щодо працевлаштування ветеранів війни в Україні» розглянуто стан державної підтримки ветеранів [3]. Автори виділили фрагментарність законодавчої бази, недостатнє фінансування та низьку обізнаність роботодавців як основні проблеми.

С. Погорілов у своїй роботі підкреслює, що ветерани та їхні родичі після війни складатимуть значну частину населення України (до 10%) [4], що відкриває нові виклики для суспільства, а саме в питанні працевлаштування.

Дослідження Українського ветеранського фонду, за підтримки Lobby X та Work.ua, акцентує на проблемах працевлаштування ветеранів, серед яких – стигматизація, недостатня підтримка роботодавців і складнощі адаптації.

Формулювання цілей статті

Метою статті є аналіз сучасних проблем ринку праці, з якими стикаються важкопоранені комбатанти, та визначення можливостей їх

працевлаштування шляхом впровадження ефективних механізмів адаптації, перекваліфікації та соціальної підтримки.

Виклад основного матеріалу

За оцінками Міністерства у справах ветеранів України, чисельність ветеранів, членів їхніх сімей та сімей загиблих воїнів після перемоги становитиме близько 10% від загальної чисельності населення України [4]. Це створює значне навантаження на соціальну та економічну систему країни, вимагаючи комплексного підходу до вирішення проблем, пов'язаних з їхньою інтеграцією в мирне суспільство. Особливу увагу необхідно приділити підтримці ветеранів війни, зокрема важкопоранених, для забезпечення їхньої соціальної адаптації та працевлаштування.

На основі даних Державного центру зайнятості за 9 місяців 2024 року (січень – вересень), чисельність безробітних становить 102,749 осіб. З них 3,417 – це учасники бойових дій [2].

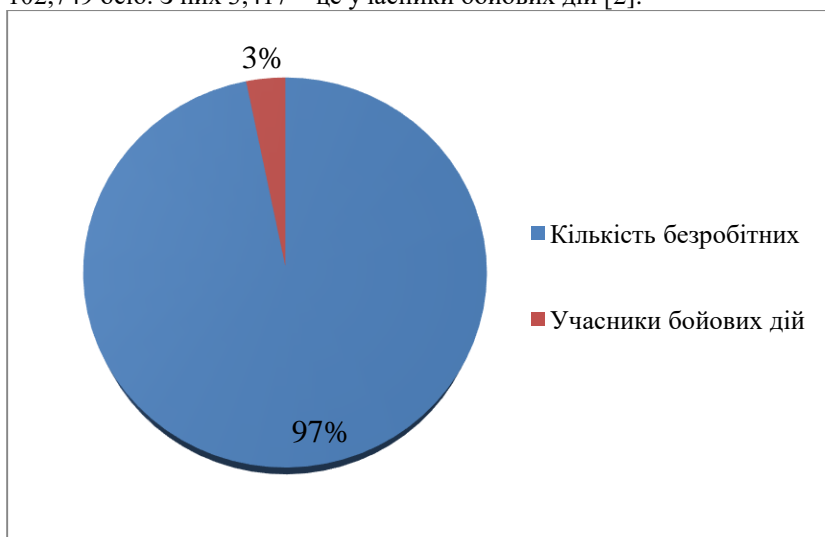

Рис. 1. Кількість безробітних станом на вересень 2024 року

На перший погляд, відсоток безробітних серед учасників бойових дій, здається низьким. Рис. 1 показує, що лише 3% безробітних становлять учасники бойових дій, тоді як решта, 97%, належать до інших категорій. Однак важливо зазначити, що ця кількість стрімко зростає. За останні роки спостерігається тенденція до збільшення числа

безробітних серед учасників бойових дій, що може бути пов'язано з різними факторами.

Затяжний характер російської збройної агресії призводить до збільшення числа українських захисників, які в найближчій перспективі отримають статус «ветеран війни». Воєнні дії негативно впливають на демографічні показники, зростає кількість інвалідів у працездатному віці. Створюються реальні ризики значних втрат робочої сили та погіршення її кваліфікаційного складу. Недооцінка глибини проблем, пов'язаних з реінтеграцією ветеранів, особливо важкопоранених, може призвести до серйозних соціальних та економічних наслідків. Важкопоранені комбатанти стикаються з численними перешкодами на шляху до працевлаштування. Серед них можна виділити [1, с. 26]:

1. Дискримінацію на ринку праці. Існують випадки, що деякі роботодавці упереджено ставляться до ветеранів, вважаючи їх менш ефективними працівниками через фізичні обмеження чи можливі емоційні нестабільності.

2. Низьку адаптацію робочих місць, багато з яких не пристосовані для людей з інвалідністю, що ускладнює їх доступ до праці навіть за наявності відповідної кваліфікації.

3. Обмеженість доступу до освіти та професійної підготовки. Після повернення з війни багато комбатантів потребують нових знань і навичок, проте через фінансові, фізичні чи організаційні бар'єри вони не завжди можуть пройти необхідне навчання чи перекваліфікацію.

4. Проблеми психологічної адаптації. Тривалий вплив бойових дій часто залишає слід у вигляді ПТСР, тривожності чи депресії, що впливає на здатність ефективно працювати та взаємодіяти з колективом.

С. Потапчук зазначає, що застосування комплексних психолого-педагогічних підходів сприяє розробці програм професійної адаптації та підвищенню ефективності інтеграційних заходів [5, с. 43]. У контексті проблем працевлаштування комбатантів ці підходи можуть стати базою для створення адаптаційних тренінгів і профорієнтаційних курсів, спрямованих на забезпечення зайнятості цієї категорії населення.

Згідно з дослідженням, проведеним аналітиками Українського ветеранського фонду Мінветеранів за підтримки Lobby X та Work.ua, було отримано дані, які демонструють основні напрями підтримки, необхідної ветеранам для успішного працевлаштування (рис. 2) [6]. Роботодавці вказали, що найбільший акцент слід зробити на продовженні адаптаційного періоду (21,31%), проведенні адаптаційних

тренінгів (20,46%), перекваліфікації (14,26%) та профорієнтаційних курсах (11,63%).

Також важливими вважаються менторство (7,81%), здобуття додаткової освіти (6,79%), коуч-консультації (6,71%) та допомога у написанні резюме й підготовці до співбесіди (6,62%). Крім того, 3,65% роботодавців акцентували увагу на необхідності роботи з гнучким графіком.

Окремі респонденти (0,76%) наголосили на важливості психологічної та ментальної підтримки, а також облаштування робочих місць, пристосованих до індивідуальних потреб ветеранів, особливо тих, хто зазнав важких поранень.

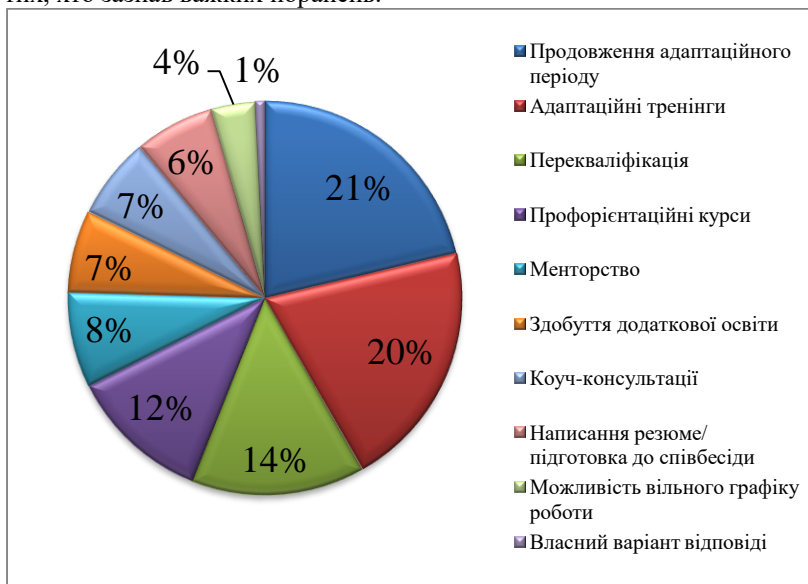

Рис. 2. Результати дослідження Українського ветеранського фонду Мінветеранів

Отримані результати підкреслюють необхідність комплексного та індивідуального підходу до підтримки ветеранів у реінтеграції до ринку праці. Виходячи з результатів, необхідно:

1. Розробити комплексні програми перекваліфікації та профорієнтації з урахуванням фізичних можливостей ветеранів та їхнього попереднього досвіду.
2. Забезпечити психологічну підтримку для зниження ризиків соціального відчуження та деструктивної поведінки.
3. Створити інклюзивні умови праці через адаптацію робочих місць до потреб ветеранів з інвалідністю.

4. Запровадити менторські програми та адаптаційні тренінги, які допоможуть ветеранам легше інтегруватися в нове робоче середовище.

5. Підтримувати ініціативи з надання гнучкого графіка роботи для ветеранів, що дозволить їм поєднувати професійну діяльність з реабілітацією.

Таблиця 1

Можливості працевлаштування важкопоранених комбатантів

№ п/п	Категорія	Можливості	Приклади/Особливості
1.	Державні програми підтримки	Квоти на працевлаштування	Роботодавці зобов'язані забезпечити певний відсоток вакансій для осіб з інвалідністю
		Фінансування програм перекваліфікації	Державні центри зайнятості мають надавати ресурси для здобуття нової професії
2.	Роль громадських організацій	Навчання та адаптація до нових професій	Організація тренінгів і курсів з орієнтацією на попит ринку
		Підтримка психологічного здоров'я	Проведення індивідуальних консультацій та групової терапії для ветеранів
3.	Соціальне підприємництво	Створення спеціалізованих робочих місць	Соціальні підприємства, які наймають ветеранів, отримують пільги
		Приклади успішних проєктів	Наприклад, підприємства з виробництва ручної роботи, послуги доставки, IT-компанії, що адаптують робочі місця
4.	Дистанційна робота та цифрові професії	Можливості в IT-сфері та інших галузях	Написання коду, тестування програмного забезпечення, цифровий маркетинг, дизайн
		Курси для ветеранів	Спеціальні програми навчання від держави чи громадських організацій, наприклад, курси з програмування

На нашу думку, вирішення цих проблем має базуватися на тісній співпраці держави, роботодавців та громадських організацій. Лише комплексний підхід зможе забезпечити гідні умови для реінтеграції важкопоранених комбатантів у суспільство та ринок праці, що сприятиме не лише їхньому добробуту, а й зміцненню соціально-економічної стабільності країни.

О. Сафін та Ю. Тептюк наголошують, що процес психологічної реабілітації повинен складатися не лише з відновлення психоемоційного стану, але й сприяти соціальній інтеграції через

професійну діяльність [7, с. 17]. Погоджуємось з висновками авторів, ефективною може бути модель взаємодії між державними установами, роботодавцями та громадськими організаціями, яка враховує унікальні потреби ветеранів.

Необхідно враховувати різні можливості та ресурси, які можуть бути спрямовані на підтримку ветеранів. Серед головних напрямів мають бути державні програми, ініціативи громадських організацій, соціальне підприємництво та розвиток дистанційної роботи. У таблиці 1 систематизуємо основні можливості працевлаштування важкопоранених комбатантів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Реінтеграція важкопоранених комбатантів у ринок праці є складним, але надзвичайно важливим завданням, що вимагає комплексного підходу та зусиль держави, роботодавців, громадських організацій та суспільства загалом. Аналіз стану ринку праці та проблем ветеранів показує, що головними бар'єрами є фізичні обмеження, психологічні травми, недостатня кваліфікація та відсутність спеціалізованих програм підтримки.

Для подолання цих викликів необхідно впроваджувати державні програми перекваліфікації, розвивати соціальне підприємництво, залучати громадські організації та сприяти освоєнню дистанційної роботи і цифрових професій. Особлива увага повинна приділятися індивідуальному підходу до реабілітації та працевлаштування ветеранів, враховуючи їхні потреби та можливості.

Забезпечення гідних умов працевлаштування важкопоранених комбатантів сприятиме їхньому добробуту та зміцненню соціальної єдності, економічної стабільності і розвитку України. Тісна співпраця між усіма зацікавленими сторонами є ключем до успішного вирішення цього завдання.

Література

1. Горішня К. І. Професійна реадаптація демобілізованих військовослужбовців: сценарне прогнозування майбутнього. *Вісник Національного університету оборони України*. 2 (60), 2021. С. 24-30. URL: <http://surl.li/hvbhhh>.
2. Дані щодо кількості зареєстрованих безробітних та кількості зареєстрованих вакансій за окремими характеристиками (9 місяців 2024 року). *Державна служба зайнятості*. URL: <http://surl.li/foqcax>.

3. Литвин Н. А., Валуев А. О. Аналіз сучасного стану реалізації державної політики щодо працевлаштування ветеранів війни в Україні. *Наше право*. 2024. № 2. С. 120-126. URL: <http://surl.li/rceqfr>.
4. Погорілов С. Після війни ветерани та їхні родичі складуть 10% населення України. *Українська правда*. 2022. URL: <http://surl.li/xojfwo>.
5. Потапчук Є.М., Василенко О.М. Основи психолого-педагогічних досліджень : навч. посібник. Хмельницький : ХНУ, 2017. 160 с.
6. Потреби та перешкоди ветеранів при працевлаштуванні. *Всеукраїнський ветеранський фонд*. URL: <http://surl.li/ngvrkt>.
7. Сафін О. Д., Тептюк Ю. О. Основні підходи до функціонування системи психологічної реабілітації та адаптації учасників бойових дій. Соціально-психологічна реабілітація вразливих категорій громадян від наслідків війни : колективна монографія / за заг. ред. О. О. Кравченко; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. ФОП Ямчинський О.В., 2022. С. 7-19.

References

1. Horishnia K. I. (2021). Profesiina readaptatsiia demobilizovanykh viiskovosluzhbovtiv: stsennarne prohnozuvannia maibutnoho. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, 2 (60). S. 24-30. URL: <http://surl.li/hvbhbb>.
2. *Dani shchodo kilkosti zareiestrovanykh bezrobotnykh ta kilkosti zareiestrovanykh vakansii za okremymy kharakterystykamy (9 misiatsiv 2024 roku)*. Derzhavna sluzhba zainiatosti. URL: <http://surl.li/foqcax>.
3. Lytvyn N. A., & Valuiev A. O. (2024). Analiz suchasnoho stanu realizatsii derzhavnoi polityky shchodo pratsvlashtuvannia veteraniv viiny v Ukraini. *Nashe pravo*, (2). S. 120-126. URL: <http://surl.li/rceqfr>.
4. Pohorilov S. (2022). Pislia viiny veterany ta yikhni rodychi skladut 10 % naselennia Ukrainy. *Ukrainska pravda*. URL: <http://surl.li/xojfwo>.
5. Potapchuk Ye. M., & Vasylenko O. M. (2017). *Osnovy psykhologo-pedahohichnykh doslidzhen : navch. posibnyk*. Khmelnytskyi : KhNU. 160 s.
6. *Potreby ta pereshkody veteraniv pry pratsvlashtuvanni*. Vseukrainskyi veteranskyi fond. URL: <http://surl.li/ngvrkt>.
7. Safin O. D., & Teptiuk Yu. O. (2022). *Osnovni pidkhody do funktsionuvannia systemy psykhologichnoi rehabilitatsii ta adaptatsii uchasykiv boiovykh dii*. Sotsialno-psykhologichna rehabilitatsiia vrazlyvykh katehoriï hromadian vid naslidkiv viiny: kolektyvna monohrafiia; za zah. red. O. O. Kravchenko; MON Ukrainy, Umanskyi derzh. ped. un-t imeni Pavla Tychnyny. FOP Yamchynskyi O.V., S. 7-19.